

SMJERNICE ZA ALTERNATIVNU SKRB O DJECI

SMJERNICE ZA ALTERNATIVNU SKRB O DJECI

Ured UNICEF-a za Hrvatsku zahvaljuje svim građanima i tvrtkama koji su svojim donacijama podržali akciju Svako dijete treba obitelj, u sklopu koje sefinancirao tisak ove publikacije.

Izdavač: Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH

Urednice: Lora Vidović, Đurđica Ivković

Izvršna urednica: Gordana Horvat

Prijevod: Saša Šegrt

Lektura: Editor Plus

Grafičko oblikovanje: Dizajn VG

Sva prava pridržava nakladnik.

Prilikom korištenja citata i materijala iz ove publikacije, molimo navedite izvor.

Za sve obavijesti možete se obratiti nakladniku.

Tiskano u Hrvatskoj.

Naklada: 1000 primjeraka

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 738217.

Smjernice za alternativnu skrb o djeci / <uredile Lora Vidović i Đurđica Ivković>.
– Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2010.

ISBN 978-953-7702-03-8

SADRŽAJ

Predgovor.....	7
Uvod.....	9
SMJERNICE ZA ALTERNATIVNU SKRB O DJECI	
I. Svrha.....	10
II. Opća načela i perspektive.....	11
A. Dijete i obitelj.....	11
B. Alternativna skrb.....	12
Mjere za poticanje provedbe.....	14
III. Područje primjene smjernica.....	15
IV. Prevencija potrebe za alternativnom skrbi.....	17
A. Promicanje roditeljske skrbi.....	17
Prevencija izdvajanja iz obitelji.....	18
B. Promicanje obiteljske reintegracije.....	20
V. Okvir pružanja skrbi.....	21
VI. Određivanje najprikladnijeg oblika skrbi.....	22
VII. Pružanje alternativne skrbi.....	24
A. Politike.....	24
1. Neformalna skrb.....	25
2. Opći uvjeti koji se odnose na sve oblike pružanja formalne alternativne skrbi.....	25
B. Pravna odgovornost za dijete.....	28
1. Agencije i ustanove odgovorne za formalnu skrb.....	29
2. Udomiteljska skrb.....	30
C. Institucionalna skrb.....	31
D. Nadzor i praćenje.....	31
E. Podrška nakon završetka skrbi.....	32
VIII. Skrb o djeci koja se nalaze izvan države u kojoj imaju prebivalište.....	33
A. Smještaj djeteta na skrb u inozemstvo.....	33
B. Skrb o djetetu koje je već u inozemstvu.....	33
IX. Skrb u izvanrednim situacijama.....	35
A. Primjena Smjernica.....	35
Sprečavanje odvajanja.....	36
B. Oblici skrbi.....	36
C. Pronalaženje obitelji i reintegracija s obitelji.....	37

PREDGOVOR

Briga za dobrobit djece temeljna je dužnost pojedinca, institucija, ali i cijelog društva. Ona podrazumijeva brigu i podršku roditeljstvu, ali i obitelji u cjelini. Društvena briga za djecu i obitelj nipošto ne smije ovisiti o gospodarskim ili političkim promjenama, već mora biti konstantna, kvalitetna i učinkovita. Društvo se mora brinuti za djecu i obitelj, osobito za obitelj u riziku, te osigurati kvalitetne preventivne programe i škole za kvalitetnije roditeljstvo kojima će ih podučavati odgovornom roditeljstvu, jačanju roditeljskih vještina i kompetencija, nenasilnim odgojnim metodama, ali i postupanjima u specifičnim situacijama s obzirom na dob djece. Izostanak pravovremene i učinkovite reakcije djetetu donosi samo štetu, što u konačnici predstavlja i oblik zanemarivanja dječjih potreba od strane nadležnih institucija, ali i društva u cijelosti.

Istraživanja pokazuju da je ustanova najlošije rješenje za dijete, posebice za ono mlađe od tri godine, čiji smještaj ne bi smio trajati duže od šest mjeseci. Institucionalni smještaj trebao bi biti samo prijelazno rješenje, u kojem se dijete uz odgovarajuću stručnu podršku priprema za posvojenje ili drugi primjereniji oblik skrbi, s tendencijom što skorijega povrata djeteta u obitelj.

Smjernice za alternativnu skrb o djeci predstavljaju praktičan instrument osnaženja primjene Konvencije o pravima djeteta i odgovarajućih odredbi drugih međunarodnih instrumenata, koji se odnose na zaštitu i dobrobit djece kojoj je uskraćena roditeljska skrb ili koja su izložena takvom riziku. Polazeći od toga, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi podržava inicijativu UNICEF-a za predstavljanje i primjenu ovih smjernica u našoj zemlji, s obzirom na to da je jedna od prioritetnih zadaća sustava socijalne skrbi na području zbrinjavanja djece deinstitutionalizacija javne skrbi za djecu te prevencija institucionalizacije unapređenjem socijalnih usluga i podrškom obiteljima pod rizikom.

Desetljećima se na postojanje institucionalne skrbi gledalo kao na odraz brige društva, no u 21. stoljeću – kada su dječje dostojanstvo, autonomija, uključivanje u zajednicu, potpuni i osobni razvoj prava djeteta unutar obitelji, socijalno i kulturno okruženje, zaštita prava djeteta poštivanjem prava na izražavanje vlastitog mišljenja prepoznati kao prioriteti pri određivanju socijalne politike i prakse socijalne skrbi – svi sustavi koji se bave zaštitom dječjih prava, a osobito sustav socijalne skrbi, dužni su poduprijeti napore da se djeca zadrže ili vrate na skrb u vlastitu obitelj. Ukoliko pak to nije moguće, dužni su razvijati modele alternativne skrbi koji su humaniji, usmjereni na dijete i individualizirani, uvažavajući pritom prije svega prava, dobrobit i najbolji interes djeteta.

Sustav socijalne skrbi, prateći standarde brige o djeci, nastoji djelovati proaktivno u svrhu sveobuhvatne zaštite djece. Zadnjih godina, osobito u sklopu reformskih procesa, došlo je do značajnih promjena u razvoju socijalnih usluga, a posebice u pristupu korisnicima usluga te u metodama koje se upotrebljavaju u suvremenom socijalnom radu. Nova konceptualizacija rada centara za socijalnu skrb, utemeljena na integrirajućem pristupu u socijalnom radu, kao i izrada standarda kvalitete socijalnih usluga, značajan su iskorak prema aktivnom sustavu koji suzbija i prevenira socijalnu isključenost, podržava život u okruženju koje pruža podršku, zaštitu i skrb, potiče razvoj potencijala svakog pojedinca te osigurava zaštitu ljudskih prava socijalno osjetljivih skupina.

Republika Hrvatska je u ožujku 2007. potpisala Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju (Joint Inclusion Memorandum – JIM), u kojem se usuglasila s Europskom komisijom o ključnim tezama vezanim uz unapređenje socijalne zaštite i socijalnog uključivanja, o prioritetima, mjerama i analizama koje treba provesti u procesu nakon potpisivanja JIM-a, a s ciljem pripreme RH za njezino buduće sudjelovanje u Modelu otvorene koordinacije u području socijalne zaštite i socijalnog uključivanja.

Također, Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine postavljen je vrijednosni okvir za različita djelovanja usmjerena djeci. Tim planom istaknuta je potreba “provođenja plana deinstitutionalizacije” pomoću više aktivnosti koje se odnose na uvođenje specijaliziranog udomiteljstva za djecu mlađu od tri godine, smještanje djece s teškoćama u razvoju u specijalizirane udomiteljske obitelji, pripremanje instrumentarija za procjenu najboljeg interesa djeteta izdvojenog iz obitelji, poduzimanje aktivnosti potrebnih za transformiranje dječjih domova u domove obiteljskog tipa te povećanje omjera broja smještene djece u izvaninstitucijske oblike skrbi u odnosu na broj djece smještene u domovima (80% : 20%). Svi ti strateški dokumenti jamče mogućnost efikasne primjene Smjernica za alternativnu skrb o djeci u praksi.

Vjerujem da će Smjernice biti izazov stručnjacima koji rade u sustavu socijalne skrbi za promjenu paradigme djelovanja koja se oslanja na tzv. korisničku perspektivu, odnosno drugačiji pristup u radu s obiteljima i djecom, uz razvijanje partnerstva između odraslih i djece te uključivanja djece u donošenje odluka glede ostvarivanja njihovih prava i interesa. Pritom treba naglasiti nužnost integrirajućeg pristupa u socijalnom radu, procjene individualnih potreba i izrade individualnog plana skrbi u partnerstvu s djetetom i članovima obitelji, s drugim davateljima usluga, kao i mrežom podrške u implementaciji plana te nužnost kontinuiranoga sustavnog praćenja provedbe plana s mogućnošću intervencije i njegove nadopune.

Djelotvorna primjena u praksi pretpostavlja integriranje zakona, strateških dokumenata i smjernica sa suvremenim teorijama pomaganja, kao i s načelima, standardima, vrijednostima i vještinama suvremenoga socijalnog rada sustavnom i kontinuiranom edukacijom, kao i osiguranjem i provođenjem supervizije stručnih djelatnika.

Tatjana Katkić Stanić
Ravnateljica Uprave za socijalnu skrb
Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH

UVOD

Smjernice za alternativnu skrb o djeci dočekanе su dobrodošlicom na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda povodom obilježavanja 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta, u studenome 2009. godine. Nastale su na osnovu prepoznavanja značajnih propusta u primjeni Konvencije o pravima djeteta za milijune djece širom svijeta koja odrastaju bez roditeljske skrbi ili koja su takvom riziku izložena. UN-ov Odbor za prava djeteta je 2005. godine uputio poziv cjelokupnoj međunarodnoj zajednici da se okupi i zajednički razvije međunarodne smjernice, s namjerom da te propuste jasno identificiraju i utvrde poželjna usmjerenja za politiku i praksu za njihovo uklanjanje.

Kao takve, smjernice su rezultat petogodišnjeg rada, brojnih diskusija i pregovora između UN-ova Odbora za prava djeteta, vlada brojnih država (predvođenih brazilskom vladom), UNICEF-a, stručnjaka i akademika, predstavnika nevladinih organizacija i, što je posebno važno, mladih ljudi koji imaju osobno iskustvo odrastanja u javnoj skrbi.

Smjernice donose pregled poželjnih pravaca za razvoj politike i prakse u odnosu na:

- prevenciju izdvajanja djece iz obitelji,
- procjenu okolnosti u kojima je neophodno izdvajanje djece iz obiteljske skrbi,
- osiguravanje različitih oblika skrbi o djeci kako bi se na najbolji način zadovoljile individualne potrebe svakog djeteta,
- kriterije za određivanje vrste izvanobiteljske skrbi, te
- odabir, edukaciju, praćenje i podršku za sve pružatelje alternativne skrbi.

Smjernice za alternativnu skrb o djeci mogu biti od velike koristi svim vladama i državama koje traže najbolje načine primjene Konvencije o pravima djeteta, poštujući u prvom redu pravo svakog djeteta i njegove obitelji da dobiju pravodobnu stručnu uslugu kako ne bi došlo do izdvajanja djeteta iz obitelji.

Pred Hrvatskom je ključni izazov osiguravanja sustavnog unapređenja podrške i usluga obiteljima pod rizikom za izdvajanje djece, te djelotvornijeg rada s obiteljima iz kojih su djeca već izdvojena. Također, unatoč značajnome napretku koji je u Hrvatskoj ostvaren proteklih nekoliko godina u transformaciji ustanova za djecu i unapređenju obiteljskih oblika zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, još uvijek neopravdano velik broj djece provodi više godina u institucionalnoj skrbi. Stoga vjerujemo da će i u Hrvatskoj *Smjernice za alternativnu skrb* biti važan vodič, podsjetnik i nadopuna svim dosadašnjim naporima koje Vlada, brojne institucije i stručnjaci, posvećeni dobrobiti i zaštiti djece, ulažu u unapređenje politike i poboljšanje prakse u skrbi za svako dijete.

Đurđica Ivković
Voditeljica programskih aktivnosti
UNICEF, Ured za Hrvatsku

SMJERNICE ZA ALTERNATIVNU SKRB O DJECI

I. SVRHA

1. Ovim Smjernicama nastoji se osnažiti primjena Konvencije o pravima djeteta i odgovarajućih odredbi drugih međunarodnih instrumenata, koji se odnose na zaštitu i dobrobit djece kojoj je uskraćena roditeljska skrb ili koja su izložena takvom riziku.

2. Imajući u vidu ove međunarodne instrumente te uzimajući u obzir znanja i iskustva koja se razvijaju u ovom području, Smjernice utvrđuju poželjno usmjerenje za politiku i praksu. Pripremljene su kako bi bile na širokom raspolaganju u svim sektorima koji se izravno ili neizravno bave pitanjima vezanim uz alternativnu skrb, a njima se osobito nastoji:

(a) Poduprijeti napore da se djeca zadrže ili vrate na skrb u vlastitu obitelj, ili ukoliko to nije moguće, da se pronađe drugo odgovarajuće ili trajno rješenje, uključujući usvajanje i *kafalu* po islamskom pravu;

(b) Osigurati da se, tijekom razdoblja u kojem se takva trajna rješenja traže, ili u slučajevima kada ona nisu moguća ili nisu u najboljem interesu djeteta, utvrde i pruže najprikladniji oblici alternativne skrbi, pod uvjetima koji promiču potpun i skladan razvoj djeteta;

(c) Pomoći i potaknuti vlade da bolje primjenjuju svoje odgovornosti i obveze u tom pogledu, imajući u vidu gospodarske, socijalne i kulturne uvjete koji prevladavaju u svakoj državi te

(d) Usmjeravati politike, odluke i aktivnosti svih koji se bave pitanjima socijalne zaštite i skrbi o djeci, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, uključujući civilno društvo.

II. OPĆA NAČELA I PERSPEKTIVE

A. Dijete i obitelj

3. S obzirom na to da je obitelj temeljna skupina društva i prirodna sredina za razvoj, dobrobit i zaštitu djece, prvenstveno treba uložiti napore da se djetetu omogući da ostane ili se vrati na skrb svojim roditeljima ili, u odgovarajućim slučajevima, drugim članovima bliže obitelji. Država treba osigurati da obitelji u svojoj ulozi pružanja skrbi imaju pristup odgovarajućim oblicima podrške.
4. Svako dijete i mlada osoba treba živjeti u okruženju koje mu/joj pruža podršku, zaštitu i skrb te potiče razvoj njegova/njezina potpunog potencijala. Djeca koja imaju neodgovarajuću roditeljsku skrb ili su posve bez nje, izložena su posebnom riziku da budu lišena takvoga brižnog okruženja.
5. U slučajevima kada vlastita obitelj, čak ni uz odgovarajuću potporu, nije u stanju djetetu pružiti odgovarajuću skrb, odnosno ukoliko ga/ju napusti ili ga/je se odrekne, država je odgovorna zaštititi prava djeteta i osigurati mu/joj odgovarajuću alternativnu skrb, u suradnji s, ili putem nadležnih lokalnih vlasti i ovlaštenih organizacija civilnog društva. Uloga je države putem svojih mjerodavnih tijela osigurati nadziranje sigurnosti, dobrobiti i razvoja svakog djeteta smještenog u uvjete alternativne skrbi, a također provoditi i redovite provjere prikladnosti skrbi koja se pruža.
6. Sve odluke, inicijative i pristupe koji ulaze u okvir ovih Smjernica treba donositi i provoditi individualno, od slučaja do slučaja, prvenstveno vodeći računa o osiguravanju zaštite i sigurnosti djeteta, vodeći se najboljim interesom i pravima dotičnog djeteta, u skladu s principom nediskriminacije te vodeći u odgovarajućoj mjeri računa o rodnoj perspektivi. Pritom je potrebno u potpunosti poštivati pravo djeteta da se s njime/njome savjetuje i da se njegovi/njezini stavovi uzmu u obzir u skladu s njegovim/njezinim razvojnim sposobnostima i na temelju njegova/njezina pristupa svim potrebnim informacijama. Treba poduzeti sve moguće napore kako bi se omogućilo da takvo savjetovanje i pružanje informacija budu na jeziku kojim se dijete služi.
7. U primjeni ovih Smjernica određivanje najboljeg interesa djeteta treba se provoditi na način da se utvrde takvi načini postupanja u zaštiti djece kojoj je uskraćena roditeljska skrb, ili koja su izložena takvom riziku, koji na najprikladniji način zadovoljavaju njihove potrebe i prava, uzimajući u obzir potpun i osobni razvoj njihovih prava unutar njihovih obitelji, socijalnog i kulturnog okruženja te njihovog statusa kao subjekata prava, kako u trenutku kada se odluka donosi tako i dugoročno. Ovaj postupak donošenja odluke treba *inter alia* uzeti u obzir pravo djeteta da ga se sasluša i da se njegovi/njezini stavovi uzmu u obzir u skladu s njegovom/njezinom dobi i zrelošću.
8. Države trebaju razviti i provesti sveobuhvatnu politiku skrbi o djeci i njihovoj zaštiti, u okviru svoje opće socijalne politike društvenog razvoja, vodeći računa o tome da poboljšaju postojeće oblike pružanja alternativne skrbi u skladu s načelima sadržanim u ovim Smjernicama.

9. U okviru svojih nastojanja da spriječe odvajanje djece od njihovih roditelja, države trebaju nastojati osigurati odgovarajuće i kulturološki osjetljive mjere:

(a) Podržati obiteljska okruženja čiji su kapaciteti ograničeni čimbenicima kao što su invaliditet, zloraba alkohola ili opojnih droga, diskriminacija obitelji manjinskoga ili starosjedilačkog podrijetla, odnosno onih koje žive u područjima zahvaćenim oružanim sukobima ili su pod stranom okupacijom;

(b) Pružiti odgovarajuću skrb i zaštitu djeci iz ranjivih skupina, primjerice djeci koja su žrtve zlostavljanja ili iskorištavanja, napuštenoj djeci; djeci koja žive na ulici, djeci rođenoj izvan bračne zajednice, djeci koja su bez pratnje ili su odvojena od roditelja, raseljenoj djeci ili djeci-izbjeglicama, djeci radnika-migranata; djeci tražitelja azila ili djeci oboljeloj od HIV-a/AIDS-a ili izloženoj HIV-u/AIDS-u i drugim ozbiljnim bolestima.

10. Posebne napore treba uložiti kako bi se suzbila diskriminacija na temelju bilo kakvoga statusnog obilježja djeteta ili njegovih/njezinih roditelja, uključujući siromaštvo, etničko podrijetlo, vjeru, rod, psihički ili fizički invaliditet, izloženost ili oboljelost od HIV-a/AIDS-a ili drugih ozbiljnih fizičkih ili psihičkih bolesti, rođenje izvan braka te društvenu ili ekonomsku stigmatiziranost i sva druga statusna obilježja ili okolnosti koje mogu dovesti do napuštanja i/ili izdvajanja djeteta iz obitelji.

B. Alternativna skrb

11. Sve odluke vezane uz alternativnu skrb treba donositi u potpunosti uzevši u obzir kako je poželjno da se u principu dijete zadrži što je bliže moguće svome prebivalištu, kako bi se omogućilo lakši kontakt i potencijalnu reintegraciju s obitelji te na najmanju moguću mjeru svelo narušavanje obrazovnoga, kulturnoga i društvenog života djeteta.

12. Odluke vezane uz djecu u sustavu alternativne skrbi, uključujući i onu u sustavu neformalne skrbi, treba donositi uzevši u obzir važnost da se djeci osigura stabilan dom i zadovolje njihove osnovne potrebe sigurne i stalne veze s osobama koje se o njima skrbe, pri čemu je općenito gledajući ključni cilj trajno zbrinjavanje.

13. Djeca se u svakom trenutku moraju tretirati s uvažavanjem i dostojanstvom; ona moraju biti učinkovito zaštićena od zlostavljanja, zanemarivanja i svih oblika iskorištavanja, bilo od strane pružatelja skrbi, vršnjaka ili trećih osoba, bez obzira na okruženje u kojemu se prilikom osiguravanja skrbi mogu naći.

14. Izdvajanje djeteta iz obitelji treba promatrati kao posljednju mjeru kojoj se pribjegava i, kad god je to moguće treba biti privremena i trajati što je moguće kraće. Odluke o izdvajanju treba redovito revidirati, a vraćanje djeteta na roditeljsku skrb, nakon što izvorni uzroci izdvajanja budu uklonjeni ili riješeni, treba biti u djetetovu najboljem interesu, u skladu s procjenom predviđenom u stavku 49 niže u tekstu.

15. Financijsko i materijalno siromaštvo ili uvjeti, izravno i isključivo povezani s takvim siromaštvom, nikada ne smiju biti jedino opravdanje za izdvajanje djeteta iz

roditeljske skrbi, prihvaćanje djeteta u sustav alternativne skrbi ili pak za sprečavanje njegove reintegracije, već takvu situaciju treba promatrati kao upozorenje za potrebu pružanja odgovarajuće potpore obitelji.

16. Osobita se pozornost mora posvetiti promicanju i osiguravanju svih drugih prava koja su posebno bitna za djecu bez roditeljske skrbi, a koja – između ostaloga – uključuju i pristup obrazovanju, zdravstvenim i drugim osnovnim uslugama, pravo na identitet, slobodu vjere ili uvjerenja, jezika te zaštitu vlasničkih prava, kao i prava nasljeđivanja.

17. Braću i sestre s postojećim vezama u načelu ne treba razdvajati prilikom smještaja u sustav alternativne skrbi, osim u slučajevima kada postoji izražen rizik od zlostavljanja ili drugi opravdan razlog koji je u najboljem interesu djeteta. U svakom slučaju, treba poduzeti sve korake kako bi se braći i sestrama omogućilo održavanje međusobnih kontakata, osim ako to nije suprotno njihovim željama ili protivno njihovom najboljem interesu.

18. S obzirom na to da se u većini zemalja o najvećem broju djece bez roditeljske skrbi neformalno skrbe njihovi rođaci ili druge osobe, države trebaju u skladu s ovim Smjernicama osmisliti odgovarajuće načine kojima će osigurati dobrobit i zaštitu djece koja su u takvom obliku neformalne skrbi, uzimajući u obzir kulturne, gospodarske, spolne i vjerske razlike te postupke koji nisu protivni pravima djeteta niti njegovom/njezinom najboljem interesu.

19. Niti jedno dijete nikada ne smije biti bez potpore i zaštite zakonskog skrbnika ili druge ovlaštene odgovorne odrasle osobe ili mjerodavnoga javnog tijela.

20. Pružanje alternativne skrbi nikada ne smije biti povezano s primarnim ciljem promicanja političkih, vjerskih ili ekonomskih ciljeva pružatelja skrbi.

21. Korištenje institucionalne skrbi treba ograničiti na slučajeve u kojima je takvo okruženje posebno prikladno, potrebno i konstruktivno za pojedino dijete te je u njegovu/njezinu najboljem interesu.

22. Prema prevladavajućemu mišljenju stručnjaka, alternativnu skrb za mlađu djecu, osobito onu mlađu od 3 godine, treba osigurati u okruženjima koja se zasnivaju na obiteljima. Iznimke od ovoga mogu biti opravdane u slučajevima sprečavanja razdvajanja braće i sestara te kada je takav smještaj hitne prirode ili je određen unaprijed, vrlo ograničenog trajanja i uz planiranu reintegraciju obitelji, ili pak rezultira drugim odgovarajućim dugoročnim rješenjem za skrb o djetetu.

23. S obzirom na razumijevanje da se institucije i obiteljski oblici skrbi trebaju međusobno nadopunjavati u zadovoljavanju potreba djece, u situacijama kada velike ustanove za pružanje institucionalne skrbi (institucije) ipak još opstaju, treba razvijati alternativna rješenja u kontekstu opće strategije deinstitucionalizacije, uz precizno određene opće i specifične ciljeve koji će omogućiti njihovu postupnu eliminaciju. Kako bi to ostvarile, države moraju u sustavu skrbi uspostaviti standarde koji će osigurati kvalitetu i uvjete koji pogoduju razvoju djeteta, kao što su individualizirana skrb, odnosno skrb koja se pruža malim skupinama, a također i evaluirati postojeće ustanove s obzirom na postavljene standarde.

Kod donošenja odluka o osnivanju ili dozvola za osnivanje novih ustanova za pružanje institucionalne skrbi, bilo u javnomu ili privatnom sektoru, treba u potpunosti uzeti u obzir cilj i strategiju deinstitucionalizacije.

Mjere za poticanje provedbe

24. Države trebaju u najvećoj mjeri u kojoj im to dopuštaju raspoloživi resursi i, kada je to primjereno, unutar okvira razvoja suradnje, raspodijeliti ljudske i financijske resurse kojima će pravovremeno osigurati optimalnu i postupnu provedbu ovih Smjernica na svojem cjelokupnom području. Države trebaju omogućiti aktivnu suradnju svih mjerodavnih vlasti i integrirati pitanja vezana uz dobrobit djece i obitelji u djelokrug svih ministarstava koja su izravno ili neizravno povezana s njihovim rješavanjem.

25. Države imaju odgovornost utvrditi potrebu i zatražiti međunarodnu suradnju u primjeni postojećih Smjernica. Zahtjeve za takvom suradnjom treba pomno razmotriti i na njih pozitivno odgovoriti kad god je to moguće i kad god je primjenjivo. Pojačana primjena ovih Smjernica treba imati ulogu u programima razvoja suradnje. Prilikom pružanja pomoći nekoj državi, strana tijela trebaju se uzdržati od svake inicijative koja nije u skladu s ovim Smjernicama.

26. Niti jedan dio ovih Smjernica ne smije se tumačiti kao poticanje ili prihvaćanje nižih standarda od onih koji postoje u određenim zemljama, uključujući i njihovo zakonodavstvo. Jednako tako, mjerodavne vlasti, profesionalne organizacije i drugi pozivaju se da pripreme nacionalne ili specifične stručne smjernice koje se temelje na sadržaju i ovih Smjernica.

III. PODRUČJE PRIMJENE SMJERNICA

27. Ove Smjernice odnose se na odgovarajuću primjenu i uvjete formalne alternativne skrbi koja se pruža svim osobama mlađim od 18 godina, osim u slučajevima kada zakon koji se primjenjuje na dijete granicu punoljetnosti ne odredi ranije. Samo kada je to naznačeno, ove se Smjernice odnose i na okruženja u kojima se pruža neformalna skrb, uz puno uvažavanje, kako važne uloge koju imaju proširena obitelj i zajednica, tako i obveza koje ima država prema djeci o kojoj se ne skrbe njihovi roditelji niti zakonski zastupnici ili pak skrbnici, kao što je određeno u Konvenciji o pravima djeteta.

28. Načela sadržana u ovim Smjernicama primjenjuju se također, kada je to prikladno, na mlade osobe koje se već nalaze u sustavu alternativne skrbi te koje, nakon što postanu punoljetne, prema zakonu koji se na njih primjenjuje, imaju potrebu za kontinuiranom skrbi ili za potporom tijekom prijelaznog razdoblja.

29. Za potrebe ovih Smjernica i osobito uz izuzetke navedene u stavku 30 dolje, primjenjuju se ove definicije:

(a) Djeca bez roditeljske skrbi: sva djeca o kojoj se svakodnevno tijekom noći ne skrbi barem jedan od roditelja, iz bilo kojeg razloga i pod bilo kojim uvjetima. Djeca bez roditeljske skrbi koja se nalaze izvan zemlje u kojoj imaju prebivalište ili su žrtve izvanrednih situacija mogu se odrediti kao:

(a 1) "bez pratnje", ako se o njima ne brine netko od rođaka ili druga odrasla osoba koja je prema zakonu ili običaju odgovorna za to;

(a 2) "odvojena", ako su odvojena od ranijega zakonskoga zastupnika ili primarnog skrbnika, a koja pritom mogu biti i u pratnji drugog rođaka.

(b) Alternativna skrb može imati ove oblike:

(b 1) neformalna skrb: bilo koji oblik privatnog uređenja skrbi koja se pruža u obiteljskom okruženju, u okviru kojega se o djetetu stalno i na neodređeno vrijeme skrbe rođaci ili prijatelji (neformalna rodbinska skrb) ili druge osobe, na individualnoj osnovi, na inicijativu djeteta, njegovih roditelja ili neke druge osobe, bez da je takav dogovor odredilo tijelo upravne ili pravosudne vlasti ili drugo propisno ovlašteno tijelo;

(b 2) formalna skrb: svaki oblik skrbi koji se pruža u obiteljskom okruženju, koji je naložilo mjerodavno upravno tijelo ili sudski organ te svaki oblik skrbi koji se pruža u institucionalnom okruženju, uključujući i privatne ustanove, bez obzira na to je li on posljedica upravnih ili sudskih mjera.

(c) S obzirom na okruženje u kojem se pruža, alternativna skrb može biti:

(c 1) srodnička skrb: skrb u obiteljskom okruženju unutar proširene obitelji djeteta ili u bliskih obiteljskih prijatelja koje dijete poznaje, bilo formalne ili neformalne prirode;

(c 2) udomiteljska skrb: situacije u kojima za potrebe pružanja alternativne skrbi mjerodavne vlasti smještaju djecu u kućanstvo obitelji koji nije djetetova vlastita obitelj, a koja je odabrana, kvalificirana, odobrena i nadzirana za pružanje takve skrbi;

(c 3) ostali oblici smještaja u obiteljski oblik skrbi ili okruženje nalik obitelji;

(c 4) institucionalna skrb: skrb koja se pruža u bilo kojemu neobiteljskom grupnom okruženju, kao što su sigurna mjesta za hitne situacije, tranzitni centri u izvanrednim situacijama te sve druge ustanove za pružanje kratkoročne i dugoročne institucionalne skrbi, uključujući i grupne domove;

(c 5) oblici samostalnog stanovanja djece uz nadzor.

(d) Subjekti odgovorni za pružanje alternativne skrbi mogu biti:

(d 1) agencije – javna ili privatna tijela i službe koje organiziraju alternativnu skrb o djeci;

(d 2) institucije – pojedinačne javne ili privatne ustanove koje pružaju institucionalnu skrb o djeci.

30. Opseg alternativne skrbi predviđen ovim Smjernicama ne uključuje, međutim:

(a) Osobe mlađe od 18 godina koje su odlukom sudskih ili upravnih vlasti lišene slobode jer su pod sumnjom, optužene ili sankcionirane zbog kršenja zakona, a čiju situaciju pokrivaju Standardna minimalna pravila UN-a za provođenje sudskih postupaka prema maloljetnicima¹ i Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode²;

(b) Skrb kod posvojitelja od trenutka kada je dijete uspješno smješteno temeljem pravomoćnog rješenja o posvojenju djeteta, a od kojeg trenutka se za potrebe ovih Smjernica smatra da je dijete na roditeljskoj skrbi (ove su smjernice, međutim, primjenjive za vrijeme smještaja koje prethodi posvajanju ili tijekom probnog smještaja djeteta u potencijalnih posvojitelja, u mjeri u kojoj su usklađene sa zahtjevima koji uređuju takav smještaj, a koje propisuju drugi mjerodavni međunarodni instrumenti);

(c) Neformalni oblici skrbi pri kojima dijete dobrovoljno ostaje u rođaka ili prijatelja radi odmora i iz razloga koji nisu povezani s općenitom nesposobnošću ili nespremnošću roditelja da mu pruže odgovarajuću skrb.

31. Mjerodavne vlasti i druge zainteresirane strane također se pozivaju da se koriste ovim Smjernicama na odgovarajući način u internatima, bolnicama, centrima za djecu s fizičkim ili psihičkim invaliditetom ili drugim posebnim potrebama, kampovima, radnim mjestima ili drugim mjestima koja mogu biti odgovorna za skrb o djeci.

IV. PREVENCIJA POTREBE ZA ALTERNATIVNOM SKRBI

A. Promicanje roditeljske skrbi

32. Države trebaju provoditi politike koje osiguravaju potporu obiteljima da ispunjavaju svoje odgovornosti prema djetetu i promiču pravo djeteta da uspostavi odnos s oba roditelja. Te politike trebaju biti usmjerene na temeljne uzroke odricanja i napuštanja djece ili izdvajanja iz obitelji i osiguravati, *inter alia*, pravo na registraciju rođenja, pristup odgovarajućemu stambenom zbrinjavanju te osnovnim zdravstvenim i obrazovnim uslugama, kao i uslugama socijalne skrbi, a također i promicati mjere suzbijanja siromaštva, diskriminacije, marginalizacije, stigmatizacije, nasilja, zlostavljanja djeteta te seksualnog zlostavljanja i zlorabe opojnih tvari.

33. Države trebaju razviti i provoditi dosljedne obiteljske politike koje uzajamno osnažuju svoje djelovanje i osmišljene su u svrhu promicanja i jačanja sposobnosti roditelja da se skrbe o svojoj djeci.

34. Države trebaju provoditi učinkovite mjere za prevenciju odricanja i napuštanja djece te izdvajanja djece iz njihovih obitelji. Socijalne politike i programi trebaju, *inter alia*, osnažiti obitelji stavovima, vještinama, sposobnostima i alatima koji će im omogućiti da na odgovarajući način svojoj djeci osiguraju zaštitu, skrb i razvoj. U tu svrhu treba uključiti komplementarne kapacitete države i civilnog društva, uključujući i nevladine organizacije i organizacije lokalne zajednice, vjerske vođe i medije. Takve mjere socijalne zaštite trebaju uključiti:

(a) Usluge usmjerene na jačanje kapaciteta obitelji, kao što su seminari za unapređenje roditeljskih vještina i druge vrste susreta s roditeljima, promicanje pozitivnih odnosa između djece i roditelja, vještine rješavanja sukoba, mogućnosti zapošljavanja, ostvarivanje prihoda i, kada je to potrebno, socijalnu pomoć;

(b) Socijalne usluge i službe za pružanje podrške, kao što su dnevni smještaj, službe za medijaciju i mirenje, liječenje ovisnosti od opojnih droga, financijska potpora, i službe za roditelje i djecu s teškoćama u razvoju. Takve usluge, za koje je poželjno da budu integrirane i nenametljive, trebaju imati izravan pristup u zajednici i trebaju aktivno uključiti obitelji kao partnere te udružiti svoje resurse s resursima zajednice i skrbnika;

(c) Politike za mlade koje nastoje osnažiti mlade da se na pozitivan način suoče s izazovima svakodnevnog života, uključujući i odluku o napuštanju roditeljskog doma te pripremanje budućih roditelja da donose utemeljene odluke o svojem seksualnom i reproduktivnom zdravlju i da ispune svoje obaveze u tom pogledu.

35. Za podršku obiteljima treba se koristiti različitim dopunskim metodama i tehnikama, koje se razlikuju tijekom postupka pružanja potpore, a među njima su kućni posjeti, grupni sastanci s drugim obiteljima, susreti posvećeni rješavanju konkretnih problema i osiguravanje obveza od strane dotičnih obitelji. One trebaju biti usmjerene kako na poticanje odnosa unutar obitelji, tako i na integraciju obitelji u zajednicu.

36. U skladu s lokalnim zakonima, posebnu pozornost treba posvetiti pružanju i promicanju podrške i usluga namijenjenih samohranim i adolescentnim roditeljima i njihovoj djeci, bilo da su rođena u bračnoj zajednici ili izvan nje. Države trebaju osigurati da adolescentni roditelji zadrže sva prava koja proizlaze iz njihovog statusa i kao roditelja i kao djece, uključujući i pristup odgovarajućim uslugama potrebnim za njihov vlastiti razvoj, potporama na koje kao roditelji imaju pravo te njihovo pravo nasljedstva. Nužno je usvojiti mjere kojima se osigurava zaštita trudnim djevojkama adolescentne dobi, kako bi se zajamčilo da ne prekidaju svoje školovanje. Također, treba uložiti napore da se smanji stigma koja se povezuje sa samohranim i adolescentnim roditeljstvom.

37. Braći i sestrama koji ostanu bez roditelja ili skrbnika, a žele ostati živjeti zajedno u vlastitome kućanstvu, potrebno je pružiti podršku i usluge ukoliko je najstarije dijete spremno i ocijeni ga se sposobnim da preuzme ulogu *glave obitelji*. Države trebaju osigurati, između ostaloga i imenovanjem zakonskoga zastupnika, odgovorne odrasle osobe ili, kada je to primjereno, javnog tijela koje ima pravnu obvezu djelovati kao skrbnik, u skladu s odredbama navedenim u stavku 19 gore, da takva kućanstva uživaju propisanu zaštitu od svih oblika iskorištavanja i zlostavljanja, a također dobivaju podršku i superviziju lokalne zajednice i njezinih mjerodavnih službi, kao što su socijalni radnici, s posebnom brigom o zdravlju, uvjetima stanovanja, obrazovanju i nasljednim pravima djece. Posebnu pozornost treba posvetiti osiguranju da dijete koje je preuzelo ulogu *glave obitelji* zadrži sva prava koja proizlaze iz njegova/njezina statusa djeteta, uključujući i pristup obrazovanju i slobodnom vremenu, uza sva prava koja mu/joj pripadaju kao *glavi obitelji*.

38. Države trebaju osigurati mogućnosti za dnevnu skrb o djeci, uključujući i dnevni boravak u školi te privremeni odmor (engl. *respite care*), koji roditeljima omogućuje da se bolje nose sa svim odgovornostima prema obitelji, uključujući i dodatne odgovornosti povezane s brigom o djeci s posebnim potrebama.

Prevenција izdvajanja iz obitelji

39. Potrebno je pripremiti i dosljedno primjenjivati odgovarajuće kriterije zasnovane na čvrstim stručnim načelima te na temelju njih procjenjivati situaciju u kojoj se nalaze dijete i obitelj, uključujući i stvarnu i potencijalnu mogućnost obitelj da se skrbi o djetetu u slučajevima kada mjerodavne vlasti ili agencija imaju utemeljene razloge smatrati da je dobrobit djeteta ugrožena.

40. Odluke vezane uz izdvajanje djece ili reintegraciju trebaju se temeljiti na takvoj procjeni, a donositi ih trebaju za to kvalificirani i osposobljeni stručnjaci, u ime ili po ovlaštenju mjerodavnih tijela, uz puno savjetovanje sa svim zainteresiranim stranama i imajući u vidu potrebu za planiranjem budućnosti djeteta.

41. Države se pozivaju da usvoje mjere za ostvarivanje integralne zaštite i prava tijekom razdoblja trudnoće, poroda i dojenja, a u svrhu osiguranja dostojanstvenih i ravnopravnih uvjeta za odgovarajući razvoj trudnoće i skrbi o djetetu. Stoga budućim majkama i očevima, a osobito adolescentnim roditeljima koji imaju poteškoća u izvršavanju svojih roditeljskih dužnosti, treba osigurati programe podrške. Takvi programi trebaju biti usmjereni na osnaživanje majki i očeva da dostojanstveno obavljaju svoje roditeljske odgovornosti te na uklanjanje okolnosti koje bi ih mogle navesti da se odreknu djeteta zbog vlastite ranjivosti.

42. U slučajevima napuštanja ili odricanja djeteta, države trebaju osigurati da se to odvija u uvjetima u kojima je djetetu osigurana povjerljivost i sigurnost te uz poštivanje djetetova prava na informaciju o vlastitom podrijetlu, kad je to primjereno i moguće prema važećim zakonima određene države.

43. Države trebaju oblikovati jasne politike postupanja u situacijama kada je dijete napušteno anonimno, a kojima se predviđa hoće li se i na koji način provoditi postupak pronalaženja obitelji, spajanja obitelji ili smještaja djeteta u proširenu obitelj. Politike također trebaju omogućiti pravovremeno donošenje odluka o djetetovoj podobnosti za trajni smještaj u obitelj i organiziranja tog smještaja u najkraćem roku.

44. U slučajevima kada se roditelj ili zakonski skrbnik obrati javnoj ili privatnoj agenciji ili ustanovi i izrazi namjeru da se trajno odrekne djeteta, država treba obitelji osigurati savjetovanje i socijalnu potporu kojima je cilj osnažiti obitelj i pomoći joj da se nastavi skrbiti o djetetu. Ako takvi naponi ne donesu rezultate, socijalna ili druga odgovarajuća služba treba provesti stručnu procjenu kako bi se utvrdilo postoje li drugi članovi obitelji koji žele preuzeti trajnu odgovornost za dijete, kao i jesu li takva rješenja u najboljem interesu djeteta. U slučajevima kada takva rješenja nisu moguća ili pak nisu u najboljem interesu djeteta, treba poduzeti napore da se u razumnom roku pronađe trajan smještaj u obiteljsko okruženje.

45. Kada se roditelj ili skrbnik obrati javnoj ili privatnoj agenciji, ili ustanovi u želji da dijete smjesti na kraći rok ili na neodređeno vrijeme, država treba osigurati savjetovanje i socijalnu potporu kako bi se osnažilo i pomoglo obitelji da se nastavi skrbiti o djetetu. Dijete treba prihvatiti u sustav alternativne skrbi tek nakon što se iscrpe sve druge mogućnosti i utvrdi postojanje prihvatljivih i opravdanih razloga za prihvata djece u sustav skrbi.

46. Nastavnicima i drugima koji rade s djecom treba osigurati posebnu obuku kako bi im se pomoglo da prepoznaju situacije zlostavljanja, zanemarivanja, iskorištavanja ili rizik od napuštanja te da o takvim slučajevima izvijeste nadležna tijela.

47. Sve odluke o izdvajanju djeteta iz obitelji protiv želje njegovih roditelja, moraju donositi mjerodavna tijela u skladu s važećim zakonima i procedurama te podložno sudskoj kontroli, pri čemu se roditeljima jamči pravo na žalbu i pristup odgovarajućem pravnom zastupanju.

48. U slučaju lišavanja slobode jedinoga ili glavnog skrbnika djeteta, kao posljedice preventivnog zadržavanja ili izricanja kazne, treba kad god je to moguće primijeniti *nezatvorske* mjere i kazne zadržavanja, uzimajući pažljivo u obzir najbolji interes djeteta. Države također trebaju uzeti u obzir najbolji interes djeteta prilikom donošenja odluke treba li izdvojiti dijete rođeno u zatvoru, odnosno dijete koje živi u zatvoru s roditeljem. Izdvajanje te djece treba promatrati na isti način kao i u drugim slučajevima kada se razmatra razdvajanje. Potrebno je uložiti maksimalne napore da djeca koja ostanu u zatvoru s roditeljem imaju osiguranu odgovarajuću skrb i zaštitu, zajamčen status slobodnih pojedinaca te pristup aktivnostima u zajednici.

B. Promicanje obiteljske reintegracije

49. Kako bi se dijete i obitelj pripremili za mogući povratak djeteta u obitelj i pritom se osigurala odgovarajuća podrška tom procesu, životnu situaciju djeteta treba procijeniti za to ovlaštena osoba ili multidisciplinarni tim, u konzultaciji s različitim zainteresiranim subjektima (djetetom, obitelji, alternativnim skrbnikom), kako bi se odlučilo je li reintegracija djeteta u obitelj moguća i u najboljem interesu djeteta te koje korake pritom treba uključiti i pod čijim nadzorom.

50. Svrhu reintegracije te osnovne zadaće obitelji i alternativnog skrbnika vezane uz taj proces treba izložiti u pisanom obliku, i s njima se trebaju složiti sve zainteresirane strane.

51. Nadležno tijelo treba pripremiti, podržati te nadzirati redovite i odgovarajuće kontakte djeteta i njegove obitelji, određene sa specifičnom svrhom reintegracije.

52. Nakon što odluka o reintegraciji djeteta u obitelj bude donesena, taj proces treba ostvarivati postupno i pod nadzorom, uz popratne dodatne mjere, kao i mjere potpore koje uzimaju u obzir dob djeteta, njegove potrebe i razvojne sposobnosti te uzroke koji su doveli do izdvajanja.

V. OKVIR PRUŽANJA SKRBI

53. Kako bi se zadovoljile specifične psiho-emotivne, socijalne i druge potrebe svakog djeteta bez roditeljske skrbi, države moraju poduzeti sve potrebne mjere ne bi li osigurale sve zakonske i financijske uvjete i politike, koji uređuju moguće oblike alternativne skrbi, pri čemu se prioritet daje obiteljskoj skrbi i skrbi u zajednici.

54. Države moraju osigurati raspoloživost različitih oblika alternativne skrbi koji su u skladu s općim načelima ovih Smjernica, a uključuju hitan smještaj, kratkoročnu i dugoročnu skrb.

55. Države trebaju osigurati da sva tijela i svi pojedinci uključeni u pružanje alternativne skrbi o djeci imaju ovlaštenja mjerodavnih tijela, koja njihov rad redovito prate i kontroliraju glede pridržavanja ovih Smjernica. U tu svrhu ova tijela trebaju pripremiti odgovarajuće kriterije za procjenu profesionalne i etičke prikladnosti pružatelja skrbi, kao i za njihovu akreditaciju, praćenje i nadzor.

56. Vezano uz oblike neformalne skrbi o djetetu, bilo unutar proširene obitelji, kod prijatelja ili trećih lica, države trebaju, kada je to primjereno, potaknuti pružatelje takvih oblika skrbi da o tome obavijeste nadležne vlasti kako bi oni i dijete mogli primati svu potrebnu financijsku i drugu pomoć, koja je u službi dobrobiti i zaštite djeteta. Kada je to moguće i primjereno, države trebaju potaknuti i omogućiti neformalnim pružateljima skrbi, uza suglasnost djeteta i njegovih roditelja, da nakon isteka odgovarajućeg roka formaliziraju oblik pružanja skrbi, ukoliko se dotada pokazalo kako je taj oblik skrbi u najboljem interesu djeteta i očekuje se da će se nastaviti u doglednoj budućnosti.

VI. ODREĐIVANJE NAJPRIKLADNIJEG OBLIKA SKRBI

57. Donošenje odluke o alternativnoj skrbi u najboljem interesu djeteta mora se odvijati uza sudsku, administrativnu ili drugu odgovarajuću i odobrenu proceduru, uz pravna jamstva koja, kada je to primjereno, uključuju pravno zastupanje u korist djeteta u bilo kojemu sudskom postupku. Odluke se moraju temeljiti na rigoroznoj procjeni, planiranju i ispitivanju, koje – kad god je to moguće – izvodi multidisciplinarni tim za to kvalificiranih stručnjaka, točno utvrđenim strukturama i mehanizmima na individualnoj osnovi. U svim etapama treba se u potpunosti savjetovati s djetetom, u skladu s njegovim razvojnim sposobnostima, a također i s njegovim roditeljima ili skrbnicima. U tu svrhu svim zainteresiranim stranama treba pružiti sve potrebne informacije na temelju kojih one mogu donositi svoje mišljenje. Države trebaju poduzeti sve moguće napore, kako bi osigurale odgovarajuće resurse te kanale za osposobljavanje i priznavanje stručnjaka odgovornih za određivanje najboljeg oblika skrbi, ne bi li se omogućilo usklađivanje s ovim odredbama.

58. Procjenu treba provoditi u najkraćem roku, temeljito i pažljivo. Pritom treba uzeti u obzir neposrednu sigurnost i dobrobit djeteta, kao i njegovu dugoročnu skrb i razvoj, a treba uključiti i osobne i razvojne karakteristike djeteta, etničko, kulturno, jezično i vjersko podrijetlo te obiteljsko i društveno okruženje, dosadašnje zdravstveno stanje i bilo kakve posebne potrebe.

59. Početna i kontrolna izvješća treba koristiti kao ključne alate za planiranje odluka od trenutka njihova zaprimanja od strane mjerodavnih vlasti nadalje, kako bi se, *inter alia*, izbjegli nepotrebni zastoji i proturječne odluke.

60. Česte promjene u okruženju u kojem se djetetu pruža skrb imaju štetno djelovanje na njegov razvoj i sposobnost stvaranja bliskih odnosa s drugima te ih treba izbjegavati. Kratkoročni smještaj treba biti usmjeren na stvaranje uvjeta za odgovarajuće trajno rješenje. Bez nepotrebnog odugovlačenja treba osigurati trajnost smještaja djeteta njegovom reintegracijom s nuklearnom ili proširenom obitelji, ili – kada to nije moguće – smještanjem u alternativno stabilno obiteljsko okruženje, ili – u slučajevima koji se odnose na stavak 21 gore – osigurati odgovarajuću institucionalnu skrb.

61. Planiranje pružanja i trajnosti skrbi treba provesti što je ranije moguće, u idealnom slučaju prije nego što dijete uđe u sustav skrbi, a pritom valja uzeti u obzir neposredne i dugoročne prednosti i nedostatke svake mogućnosti koja se razmatra te uključiti kratkoročne i dugoročne prijedloge.

62. Planiranje skrbi i trajnog smještaja treba u prvom redu temeljiti na prirodi i kvaliteti odnosa djeteta s njegovom obitelji, zatim sposobnosti obitelji da štiti dobrobit i skladan razvoj djeteta, potrebi ili želji djeteta da se osjeća dijelom obitelji, poželjnosti zadržavanja djeteta u njegovoj zajednici i državi; njegovom kulturnom, jezičnom i vjerskom podrijetlu, a također i odnosima s braćom i sestrama, u svrhu izbjegavanja njihova razdvajanja.

63. Plan treba jasno navesti, *inter alia*, ciljeve smještaja te mjere pomoću kojih će se ti ciljevi ostvariti.

64. Dijete i njegovi roditelji ili zakonski zastupnici trebaju biti potpuno informirani o mogućnostima alternativne skrbi, o posljedicama koje proizlaze iz svake od njih, kao i o njihovim pravima i obvezama u svakom od tih slučajeva.

65. Pripremu, izvršenje i evaluaciju zaštitne mjere u odnosu na dijete treba provesti u najvećoj mogućoj mjeri uza sudjelovanje njegovih/njezinih roditelja ili zakonskih zastupnika i potencijalnih udomitelja i pružatelja skrbi, a s obzirom na njegove/njezine konkretne potrebe, uvjerenja i posebne želje. Na zahtjev djeteta, roditelja ili zakonskih zastupnika, u savjetovanje i donošenje bilo kakvih odluka može se uključiti i druge osobe koje imaju važnu ulogu u djetetovu životu, a prema diskrecijskoj odluci mjerodavnog dijela.

66. Države moraju osigurati da svako dijete smješteno u alternativnu skrb temeljem mjerodavnog suda, sudskog vijeća, odnosno upravnoga ili drugoga nadležnog tijela, a također i njegovi roditelji ili druge osobe s roditeljskim odgovornostima, ima mogućnost podnositi žalbe sudu na odluke o smještaju te da je informirano o svojim pravima da podnese takve žalbe i ima potrebnu pomoć u tome.

67. Države moraju svakom djetetu smještenom na privremenu skrb osigurati pravo na redovitu i temeljitu procjenu (poželjno barem svaka tri mjeseca) primjerenosti skrbi i postupanja, koja osobito uzima u obzir osobni razvoj djeteta i sve promjene u potrebama ili događanjima u djetetovu obiteljskom okruženju te prikladnost i potrebu za postojećim smještajem u tim okolnostima. Tu procjenu trebaju izvoditi kvalificirane i ovlaštene osobe, a u nju treba u potpunosti uključiti kako dijete, tako i sve značajne osobe u djetetovu životu.

68. Dijete treba pripremiti na sve promjene u okruženju u kojemu mu se pruža skrb, a koje su posljedica postupaka planiranja i procjene.

VII. PRUŽANJE ALTERNATIVNE SKRBI

A. Politike

69. Odgovornost je države ili odgovarajuće razine vlasti osigurati razvoj i provedbu koordiniranih politika vezanih uz formalnu i neformalnu skrb o svoj djeci bez roditeljske skrbi. Te politike trebaju se temeljiti na pouzdanim informacijama i statističkim podacima. One trebaju odrediti postupak utvrđivanja tko je odgovoran za dijete, uzimajući u obzir ulogu roditelja ili osnovnih pružatelja skrbi u zaštiti, skrbi i razvoju djeteta. Pretpostavljena odgovornost, osim ako se ne dokaže drugačije, leži na djetetovim roditeljima ili osnovnim pružateljima skrbi.

70. Sva državna tijela uključena u upućivanje ili pomaganje djeci bez roditeljske skrbi trebaju u suradnji s civilnim društvom usvojiti politike i procedure koje pogoduju razmjeni podataka te umrežavanju agencija i pojedinaca, kako bi se osiguralo uspješnu skrb, potporu po završetku skrbi i zaštitu ove djece. Položaj i/ili struktura agencije odgovorne za nadzor alternativne skrbi trebaju u najvećem mogućem stupnju osiguravati dostupnost usluga svima kojima su te usluge potrebne.

71. Posebnu pažnju treba posvetiti kvaliteti pružanja alternativne skrbi, u institucionalnoj ili obiteljskoj skrbi, osobito s obzirom na profesionalne vještine, odabir, osposobljavanje i nadzor pružatelja skrbi. Ulogu i funkcije pružatelja skrbi treba jasno odrediti i razjasniti, s obzirom na uloge i funkcije djetetovih roditelja ili skrbnika.

72. U svakoj državi mjerodavne vlasti moraju pripremiti dokument koji utvrđuje prava djece u sustavu alternativne skrbi, s obzirom na usklađenost s ovim Smjernicama. Treba osigurati da djeca kojoj se pruža alternativna skrb u potpunosti razumiju pravila, propise i svrhu okruženja u kojemu im se pruža skrb, a također i svoja prava i obveze u tom okruženju.

73. Svi oblici pružanja alternativne skrbi moraju se temeljiti na pisanoj izjavi koja utvrđuje ciljeve i zadaće pružatelja skrbi u pružanju usluga, a također i prirodu njihovih obveza prema djetetu koje odražavaju standarde izložene u Konvenciji o pravima djeteta, ovim Smjernicama i važećim zakonima. Svi pružatelji skrbi trebaju biti primjereno osposobljeni, odnosno odobreni sukladno pravnim zahtjevima za pružanje usluga alternativne skrbi.

74. Regulatorni okvir treba uspostaviti u svrhu osiguranja standardnog postupka za upućivanje, odnosno prihvaćanje djeteta u okruženje alternativne skrbi.

75. Kulturni i vjerski običaji i postupci vezani uz pružanje alternativne skrbi, uključujući i one povezane s rodnim perspektivama, trebaju se uvažavati i promicati u onoj mjeri u kojoj se pokaže da su u skladu s pravima i najboljim interesom djeteta. Proces razmatranja treba li te postupke promicati potrebno je provesti uz sudjelovanje svih zainteresiranih strana, uključujući kulturne i vjerske vođe, stručnjake i osobe koje se brinu o djeci bez roditeljske skrbi, roditelje i sve druge dionike, kao i samu djecu.

1. Neformalna skrb

76. Kako bi se osiguralo zadovoljavanje odgovarajućih uvjeta u situacijama kada pojedinci ili obitelji pružaju neformalnu skrb, države trebaju priznati ulogu ovakvog tipa skrbi te poduzeti odgovarajuće mjere za osiguranje njezina optimalnog pružanja, na temelju procjene o tome kakvu posebnu pomoć ili nadzor može zahtijevati konkretna obitelj ili pojedinac.

77. Mjerodavne vlasti trebaju, kada je to primjereno, potaknuti neformalne pružatelje skrbi neka obavijeste o pružanju skrbi, te im nastojati osigurati pristup svim raspoloživim uslugama i povlasticama koje im mogu pomoći u ispunjavanju obveza da se skrbe o djetetu i pružaju mu/joj zaštitu.

78. Država treba prepoznati stvarnu odgovornost neformalnih pružatelja skrbi za dijete.

79. Države moraju osmisliti posebne i odgovarajuće mjere kojima će zaštititi djecu u neformalnoj skrbi od zlostavljanja, zanemarivanja, dječjeg rada i svih ostalih oblika iskorištavanja, a posebnu pozornost treba posvetiti neformalnoj skrbi koju pružaju osobe koje nisu u srodstvu s djetetom, rođaci koje dijete ranije nije poznavalo ili koji se nalaze daleko od djetetova prebivališta.

2. Opći uvjeti koji se odnose na sve oblike pružanja formalne alternativne skrbi

80. Prebacivanje djeteta u uvjete alternativne skrbi treba provesti krajnje oprezno i na način prilagođen djetetu, a osobito uz uključivanje posebno osposobljenog osoblja, koje ne bi trebalo nositi uniformu.

81. Nakon što dijete bude smješteno u alternativnu skrb, treba omogućiti i potaknuti kontakte s obitelji, a također i s drugim bliskim osobama – kao što su prijatelji, susjedi ili raniji pružatelji skrbi, vodeći računa o zaštiti i najboljem interesu djeteta. U slučaju pomanjkanja takvih kontakata, dijete treba imati pristup informacijama o članovima svoje obitelji.

82. Države trebaju posvetiti posebnu pozornost tome da djeca, koja su u sustavu alternativne skrbi jer su njihovi roditelji na odsluženju zatvorske kazne ili su dugotrajno hospitalizirani, imaju mogućnost održavanja kontakta s roditeljima te da u tom pogledu dobivaju svu potrebnu stručnu savjetodavnu pomoć.

83. Pružatelji skrbi trebaju osigurati da djeca dobivaju odgovarajuće količine zdravih i hranjivih namirnica, koje su u skladu s lokalnim prehrambenim navikama i odgovarajućim prehrambenim standardima, a također i vjerskim uvjerenjima. Kada je to potrebno, također treba davati i odgovarajuće dodatke prehrani.

84. Pružatelji skrbi trebaju se brinuti o zdravlju djece za koju su odgovorni te poduzeti mjere kojima će osigurati pružanje medicinske njege, stručnih savjeta i potpore kada je to potrebno.

85. Djeca trebaju imati pristup formalnoj, neformalnoj i strukovnoj izobrazbi, koju im u skladu s njihovim pravima u najvećoj mogućoj mjeri treba osigurati u obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici.
86. Pružatelji skrbi trebaju osigurati da se poštuju prava svakog djeteta na vlastiti razvoj uz igru i slobodne aktivnosti, uključujući i djecu s teškoćama u razvoju, djecu zaraženu ili oboljelu od HIV-a/AIDS-a ili s bilo kakvim drugim posebnim potrebama, a također i stvaranje mogućnosti za takve aktivnosti, kako u okruženju u kojem se djeci pruža skrb, tako i izvan njega. Treba omogućiti i poticati kontakte s djecom i ostalim članovima lokalne zajednice.
87. Posebne sigurnosne, zdravstvene, nutritivne, razvojne i ostale potrebe dojenčadi i male djece, uključujući i djecu s posebnim potrebama, treba zadovoljavati u svim okruženjima u kojima se pruža skrb, uključujući i osiguranje stalnog odnosa privrženosti s konkretnim pružateljem skrbi.
88. Djeci treba omogućiti da zadovolje svoje vjerske i duhovne potrebe, uključujući i primanje posjeta kvalificiranih predstavnika svoje vjere te pravo da slobodno odluče žele li sudjelovati u vjerskim obredima, vjerskom obrazovanju i savjetovanju. Treba poštivati vjersku pripadnost djeteta i niti jedno se dijete ne smije poticati ili nagovarati da promijeni svoju vjeru ili uvjerenja tijekom njegova smještaja u sustav skrbi.
89. Svi odrasli koji su odgovorni za djecu trebaju poštivati i promicati pravo na privatnost, uključujući i odgovarajuće uvjete za higijenu i sanitarne potrebe koji uvažavaju rodne razlike i interakciju, a također i odgovarajući siguran i pristupačan prostor za čuvanje privatnih stvari.
90. Pružatelji skrbi trebaju shvaćati važnost svoje uloge u razvoju osjećaja sigurnosti, pozitivnih i brižnih odnosa s djecom i biti u stanju ponašati se u skladu s time.
91. Smještaj u okruženju u kojem se pruža alternativna skrb treba zadovoljavati zdravstvene i sigurnosne uvjete.
92. Svojim mjerodavnim tijelima države moraju osigurati da smještaj djece u alternativnoj skrbi i nadzor u njima omogućuju efikasnu zaštitu djece od zlostavljanja. Prilikom određivanja životnih uvjeta, posebnu pozornost treba posvetiti dobi, zrelosti i stupnju ranjivosti svakog djeteta. Mjere zaštite djece u sustavu skrbi trebaju biti u skladu sa zakonom i ne smiju uključivati nerazumna ograničenja njihove slobode i ponašanja u usporedbi s drugom djecom istog uzrasta u njihovoj zajednici.
93. Sva okruženja u kojima se pruža alternativna skrb moraju osigurati odgovarajuću zaštitu djece od otmice, trgovine ljudima, prodaje i svih ostalih oblika iskorištavanja. Bilo kakva s tim povezana ograničenja njihove slobode i ponašanja smiju uključivati samo mjere koje su striktno nužne za osiguranje njihove efikasne zaštite od takvih pojava.
94. Sve osobe koje se skrbe o djeci trebaju promicati i poticati djecu i mlade da donose i primjenjuju utemeljene odabire, uzimajući u obzir prihvatljive rizike i dob djeteta, u skladu s njegovim razvojnim sposobnostima.

95. Države, agencije i ustanove, škole i druge službe u zajednici trebaju poduzimati odgovarajuće mjere kojima se osigurava da djeca u sustavu alternativne skrbi nisu stigmatizirana tijekom ili nakon smještaja na skrb. To treba uključivati nastojanje da se maksimalno smanji identifikacija djeteta kao osobe smještene u sustav alternativne skrbi.

96. Sve disciplinske mjere i mjere za korekciju ponašanja koje uključuju mučenje, okrutno, nehumano ili ponižavajuće ponašanje, uključujući izolaciju ili zatvaranje u samicu, ili bilo koji drugi oblik fizičkoga ili psihičkoga nasilja koji može ugroziti fizičko ili mentalno zdravlje djeteta, moraju biti strogo zabranjene u skladu s međunarodnim zakonima o ljudskim pravima. Države moraju poduzeti sve potrebne mjere da spriječe takve postupke i osigurati da oni budu kažnjivi zakonom. Ograničavanje kontakta s članovima djetetove obitelji i drugim osobama koje su djetetu posebno važne nikada se ne smije koristiti kao kaznenu mjeru.

97. Primjena bilo kakve sile i ograničenja smije se dopustiti isključivo u slučajevima kada je to apsolutno neophodno za očuvanje fizičkoga ili psihološkog integriteta djeteta ili drugih osoba, u skladu sa zakonom, razumno, razmjerno i uz uvažavanje temeljnih prava djeteta. Ograničavanje slobode lijekovima i medicinskim sredstvima treba se temeljiti na zdravstvenim potrebama i nikada se ne smije koristiti bez procjene i recepta stručnjaka.

98. Djeca smještena u sustav skrbi trebaju imati pristup osobi kojoj vjeruju, kojoj se mogu povjeravati u potpunom povjerenju. Tu osobu treba odrediti mjerodavno tijelo, u dogovoru s djetetom. Dijete treba informirati da u određenim okolnostima pravni ili etički standardi mogu nalagati kršenje načela povjerljivosti.

99. Djeca smještena u sustav skrbi trebaju imati mogućnost korištenja poznatoga, djelotvornoga i nepristranog mehanizma, pomoću kojega mogu uložiti žalbu ili izvijestiti o problemima vezanim uz ponašanje prema njima ili uz uvjete smještaja. Takvi mehanizmi trebaju uključivati inicijalne konzultacije, povratne informacije, provedbu i dodatne konzultacije. U taj postupak trebaju biti uključeni mladi s prethodnim iskustvom smještaja u sustav skrbi, pri čemu njihovim mišljenjima treba pridavati odgovarajuću težinu. Ovaj postupak trebaju voditi stručne osobe osposobljene za rad s djecom i mladima.

100. Kako bi se razvijao djetetov osjećaj vlastitog identiteta, potrebno je zajedno s djetetom voditi dnevnik o njegovu životu, koji će sadržavati odgovarajuće informacije, fotografije, osobne predmete i uspomene iz svakoga razdoblja djetetova života i biti djetetu na raspolaganju tijekom cijeloga njegovog života.

B. Pravna odgovornost za dijete

101. U situacijama kada su djetetovi roditelji odsutni ili nisu u mogućnosti donositi svakodnevne odluke, koje su u najboljem interesu djeteta, a djetetov smještaj u sustav alternativne skrbi naložilo je ili odobrilo mjerodavno upravno tijelo ili sudski organ, pravo i pravnu odgovornost da donosi takve odluke umjesto roditelja, a savjetujući se s djetetom, treba povjeriti određenome pojedincu ili mjerodavnom tijelu. Države trebaju osigurati da postoji mehanizam određivanja takve osobe ili tijela.

102. Takvu pravnu odgovornost moraju dodijeliti mjerodavne vlasti, koje su je dužne nadzirati izravno ili preko službeno akreditiranih tijela, uključujući i nevladine organizacije. Odgovornost za postupanje dotičnog pojedinca ili tijela snosi tijelo koje dodjeljuje takve ovlasti.

103. Osobe koje imaju takvu pravnu odgovornost moraju biti ugledni pojedinci, primjereno upoznati s problemima djece, sposobni raditi s djecom u izravnom kontaktu i razumjeti bilo kakve posebne ili kulturne potrebe povjerene im djece. U tom smislu ove osobe trebaju dobiti odgovarajuću edukaciju i stručnu potporu. Trebaju također biti u stanju donositi neovisne i nepristrane odluke koje su u najboljem interesu djece te promicati i štiti dobrobit svakoga djeteta.

104. Uloga i konkretne odgovornosti imenovane osobe ili tijela trebaju:

(a) osigurati da se štite prava djeteta i osobito da dijete ima odgovarajuću skrb, smještaj, zdravstvenu skrb, mogućnosti za razvoj, psihosocijalnu potporu, obrazovanje i jezičnu potporu;

(b) osigurati da dijete ima pristup pravnome i svakome drugom obliku zastupanja kad god je to potrebno, uza savjetovanje s djetetom kako bi tijela koje donose odluke uzimala u obzir njegove stavove te uz pružanje savjeta i informacija djetetu o njegovim/njezinim pravima;

(c) pridonijeti utvrđivanju postojanog rješenja koje je u najboljem interesu djeteta;

(d) predstavljati vezu između djeteta i različitih organizacija koje djetetu mogu pružati usluge;

(e) pomagati djetetu u pronalaženju obitelji;

(f) osigurati da, u slučaju repatrijacije ili ponovnog spajanja obitelji, taj postupak bude proveden u najboljem interesu djeteta;

(g) pomagati djetetu da održava kontakt sa svojom obitelji, kada je to primjereno.

1. Agencije i ustanove odgovorne za formalnu skrb

105. Zakonom treba propisati da sve agencije i ustanove moraju biti registrirane i imati dozvolu za rad, koju izdaje služba za socijalnu zaštitu ili drugo mjerodavno tijelo te da nepoštivanje tog propisa predstavlja zakonski kažnjivo kazneno djelo. Ovlaštenja trebaju izdavati i redovito kontrolirati mjerodavna tijela na temelju standardnih kriterija koji obvezno uključuju ciljeve agencije ili ustanove, njezino djelovanje, način izbora i kvalifikacije osoblja, uvjete skrbi te financijske resurse i upravljanje.

106. Sve agencije i ustanove moraju imati pisanu politiku djelovanja i izjave o postupanju, koje su u skladu s ovim Smjernicama i koje jasno opisuju ciljeve, politike, metode i standarde što se primjenjuju pri izboru, praćenju rada, nadzoru i evaluaciji kvalificiranog i odgovarajućeg osoblja koje pruža skrb, kako bi se osiguralo zadovoljavanje tih ciljeva.

107. Sve agencije i ustanove moraju pripremiti kodeks ponašanja djelatnika, usklađen s ovim Smjernicama, koji utvrđuje ulogu svakoga stručnjaka, a osobito pružatelja skrbi, i uključuje jasne postupke ukazivanja na moguće propuste od strane bilo kojeg djelatnika.

108. Oblici financiranja skrbi ni u kojem slučaju ne smiju poticati nepotreban smještaj ili produženi boravak djeteta u sustavu skrbi, koji organizira ili pruža agencija ili ustanova.

109. Potrebno je voditi sveobuhvatnu i ažuriranu evidenciju o pružanju usluga alternativne skrbi, uključujući i detaljnu dokumentaciju o svojoj djeci povjerenoj na skrb te o zaposlenom osoblju i financijskim transakcijama.

110. Dokumentacija o djeci na skrbi treba biti potpuna, ažurirana, povjerljiva i sigurno zaštićena; treba uključivati podatke o primanju djece na skrb te o njihovu odlasku, kao i obliku, sadržaju i pojedinostima smještaja svakog djeteta na skrb, uza sve odgovarajuće identifikacijske dokumente i druge osobne podatke. Podaci o djetetovoj obitelji trebaju biti uključeni u dokumentaciju o djetetu, kao i u izvješća o rezultatima redovitih evaluacija. Ova dokumentacija treba pratiti dijete tijekom cijelog razdoblja smještaja u sustav alternativne skrbi, a trebaju je proučiti za to ovlašteni stručnjaci odgovorni za aktualnu skrb o djetetu.

111. Gore spomenuta dokumentacija treba biti dostupna djetetu, kao i njegovim roditeljima ili skrbnicima, uz ograničenje kada je to primjereno, s obzirom na prava djeteta na privatnost i povjerljivost. Prije upoznavanja s dokumentacijom, tijekom tog razdoblja i nakon njega, potrebno je osigurati odgovarajuće savjetovanje.

112. Sve usluge alternativne skrbi moraju imati jasnu politiku čuvanja povjerljivosti podataka koji se odnose na svako dijete, a sve osobe koje pružaju skrb moraju biti upoznate s tom politikom i pridržavati se njezinih odredbi.

113. U skladu s načelom dobre prakse, sve agencije i ustanove moraju sustavno provoditi postupak kojim će se, prije zapošljavanja, osigurati da sve osobe koje se skrbe o djeci i ostali djelatnici u izravnom kontaktu s djecom budu podvrgnuti odgovarajućoj i sveobuhvatnoj procjeni prikladnosti za rad s djecom.

114. Uvjeti rada pružatelja skrbi zaposlenih u agencijama i ustanovama, uključujući i naknadu za njihov rad, moraju biti takvi da osiguravaju maksimalnu motivaciju, zadovoljstvo poslom i kontinuitet, a time i mogućnost da obavljaju svoje dužnosti na najbolji i najuspješniji način.

115. Svi pružatelji skrbi trebaju proći obuku o pravima djece bez roditeljske skrbi te o posebnoj osjetljivosti djece u iznimno teškim situacijama, kao što su smještaj u kriznim situacijama ili smještaj izvan područja prebivališta. Potrebno je također osigurati i senzibilizaciju o kulturnim, socijalnim, rodnim i vjerskim aspektima. Države također trebaju osigurati odgovarajuće resurse i kanale za priznavanje ovih stručnjaka, kako bi se olakšalo primjenu ovih odredbi.

116. Svo osoblje zaposleno u agencijama i ustanovama, koje pruža skrb o djeci, dužno je proći obuku o pravilnom postupanju u slučaju problematičnog ponašanja, uključujući i tehnike rješavanja sukoba i načine sprečavanja ozljeđivanja i samoozljeđivanja.

117. Agencije i ustanove trebaju osigurati da su pružatelji skrbi spremni, kad god je to potrebno, odgovoriti na potrebe djece s posebnim potrebama, osobito djece izložene HIV-u/AIDS-u ili drugim kroničnim fizičkim ili psihičkim bolestima te djece s tjelesnim ili mentalnim poteškoćama.

2. Udomiteljska skrb

118. Mjerodavno tijelo ili agencija dužno je izraditi sustav i primjereno obučiti zaduženo osoblje za procjenu i usklađivanje djetetovih potreba sa sposobnostima i resursima potencijalnih udomitelja, a također i pripremiti sve zainteresirane strane za smještaj djeteta u udomiteljsku skrb.

119. U svakomu mjestu treba odrediti bazu akreditiranih udomitelja koji mogu djeci pružiti skrb i zaštitu te održavati njihove veze s obitelji, zajednicom i kulturnom skupinom.

120. Potrebno je razviti sustav posebnih priprema, potpore i savjetovanja za udomitelje te omogućiti udomiteljima da se redovito služe tim uslugama prije, tijekom i nakon smještaja djeteta na skrb.

121. Pružatelji skrbi trebaju imati mogućnost iskazati svoje mišljenje i utjecati na kreiranje politika u agencijama koje se bave pružanjem udomiteljske skrbi te u drugim sustavima koji se odnose na djecu.

122. Treba poticati osnivanje udruženja udomitelja koji mogu pružiti važnu uzajamnu potporu i pridonijeti razvoju politika i prakse.

C. Institucionalna skrb

123. Ustanove koje pružaju institucionalnu skrb trebaju biti manjega kapaciteta i ustrojene u skladu s pravima i potrebama djeteta u okruženju koje je u najvećoj mogućoj mjeri nalikuje obitelji ili maloj grupi. Njihova svrha je, općenito govoreći, pružiti privremenu skrb i aktivno pridonijeti obiteljskoj reintegraciji djeteta ili, ukoliko to nije moguće, osigurati trajnu skrb za dijete u alternativnom obiteljskom okruženju, uključujući – kada je to primjereno – i posvojenje ili *kafalu* po islamskom pravu.

124. Treba poduzeti mjere da se, kada je to potrebno i primjereno, dijete kojemu je potrebna isključivo zaštita i alternativna skrb smjesti odvojeno od djece povrgnute mjerama kaznenopravnog sustava.

125. Mjerodavne nacionalne ili lokalne vlasti trebaju uspostaviti strog postupak provjere, koji osigurava da se samo određeni prijemi vrše u takve ustanove.

126. Države moraju osigurati da u sustavu institucionalne skrbi bude dovoljan broj osoba koje se skrbe o djeci, kako bi se omogućilo da se svakom djetetu pojedinačno posveti pažnja te da se djetetu, kada je to primjereno, omogući uspostavljanje čvrste veze s konkretnim pružateljem skrbi. Osobe koje pružaju skrb također treba rasporediti u ustanovi na način koji omogućuje djelotvorno provođenje ciljeva i zadaća skrbi te osigurava zaštitu djeteta.

127. Zakoni, politike i propisi trebaju agencijama, ustanovama i pojedincima zabraniti nagovaranje i pozivanje na smještaj djece u sustav institucionalne skrbi.

D. Nadzor i praćenje

128. Agencije, ustanove i stručnjaci uključeni u pružanje skrbi trebaju biti odgovorni mjerodavnomu javnom tijelu, koje je dužno osigurati, *inter alia*, česte inspekcije koje se odnose na zakazane i nenajavljene posjete te uključuju promatranje i razgovore s osobljem i s djecom.

129. U mjeri u kojoj je to moguće i primjereno, u zadaće inspekcije treba uključiti i komponentu obuke i jačanja kapaciteta pružatelja skrbi.

130. Države treba potaknuti da osiguraju postojanje neovisnoga mehanizma praćenja koji uzima u obzir Načela vezana uza Status nacionalnih institucija za zaštitu i promicanje ljudskih prava (Pariška načela³). Mehanizam praćenja treba biti lako dostupan djeci, roditeljima i osobama odgovornim za djecu bez roditeljske skrbi. Funkcije mehanizma praćenja trebaju uključivati:

- (a) savjetovanje u uvjetima privatnosti s djecom u svim oblicima alternativne skrbi, posjete mjestima u kojima žive te poduzimanje istrage u svim navodnim slučajevima kršenja dječjih prava u tim okruženjima, po primitku žalbe ili na vlastitu inicijativu;

³Rezolucija 48/134, dodatak

(b) preporučivanje odgovarajućih politika mjerodavnim vlastima, s ciljem poboljšanja postupanja s djecom bez roditeljske skrbi i osiguranja da je to postupanje u skladu s prevladavajućim rezultatima istraživanja o zaštiti, zdravlju, skrbi i razvoju djece;

(c) podnošenje prijedloga i zapažanja o nacrtima zakona;

(d) podnošenje neovisnih doprinosa postupku izvješćivanja u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, uključujući i periodična izvješća država stranaka Konvencije Odboru za prava djeteta s obzirom na primjenu ovih Smjernica.

E. Podrška nakon završetka skrbi

131. Agencije i ustanove trebaju imati jasnu politiku i provoditi dogovorene mjere vezane uz planirano i neplanirano zaključenje njihova rada s djecom, kako bi osigurale odgovarajuću potporu nakon završetka pružanja skrbi i/ili daljnje aktivnosti. Tijekom cjelokupnog razdoblja pružanja skrbi, oni sustavno trebaju raditi na pripremanju djeteta da postane autonomno i u potpunosti se integrira u zajednicu, osobito stjecanjem socijalnih i životnih vještina koje se jačaju sudjelovanjem u životu lokalne zajednice.

132. Proces prijelaza iz sustava skrbi na podršku nakon završetka skrbi treba uzeti u obzir rod i dob djeteta, njegovu zrelost i specifične okolnosti te uključiti savjetovanje i potporu s posebnim ciljem da se izbjegne iskorištavanje. Djecu koja napuštaju sustav skrbi treba potaknuti da se uključe u planiranje života nakon završetka skrbi. Djeca s posebnim potrebama, primjerice ona s različitim oblicima teškoća u razvoju trebaju se koristiti odgovarajućim sustavom potpore koji će omogućiti, *inter alia*, izbjegavanje njihova nepotrebnog smještaja u institucije. I javni i privatni sektor treba različitim poticajnim mjerama potaknuti da zapošljavaju djecu iz različitih oblika skrbi, osobito djecu s posebnim potrebama.

133. Posebna nastojanja treba uložiti kako bi se, kad god je to moguće, svakom djetetu dodijelila specijalizirana osoba koja će mu pomoći u prijelaznom razdoblju i privikavanju na samostalan život nakon izlaska iz sustava skrbi.

134. Pripreme za život nakon završetka skrbi treba početi što je ranije moguće tijekom boravka u sustavu skrbi, a u svakom slučaju dovoljno rano prije djetetova napuštanja sustava skrbi.

135. Mladima koji napuštaju sustav skrbi treba pružiti kontinuirane mogućnosti obrazovanja i strukovnog osposobljavanja u sklopu stjecanja životnih vještina, kako bi im se pomoglo da ostvaruju vlastite prihode te da postanu financijski neovisni.

136. Mladima koji napuštaju sustav skrbi ili im se pruža podrška nakon završetka skrbi, treba omogućiti pristup socijalnim, pravnim i zdravstvenim uslugama, a također i odgovarajuću financijsku potporu.

VIII. SKRB O DJECI KOJA SE NALAZE IZVAN DRŽAVE U KOJOJ IMAJU PREBIVALIŠTE

A. Smještaj djeteta na skrb u inozemstvo

137. Sva javna i privatna tijela te sve osobe uključene u postupke vezane uza slanje djeteta na skrb u državu koja nije država u kojoj dijete ima prebivalište, radi medicinskog postupka, privremenog boravka, odmora ili iz bilo kojega drugog razloga, dužni su primjenjivati ove Smjernice.

138. Dotične države moraju osigurati da određeno imenovano tijelo snosi odgovornost za određivanje specifičnih standarda koje treba zadovoljiti, posebice s obzirom na kriterije odabira pružatelja skrbi u zemlji domaćinu te za kvalitetu skrbi i kasnijih aktivnosti, kao i za nadzor i praćenje provođenja takvih postupaka.

139. Kako bi se osiguralo odgovarajuću međunarodnu suradnju i zaštitu djece u ovakvim situacijama, države se pozivaju da ratificiraju ili pristupe Haškoj konvenciji od 19. listopada 1996. godine⁴ o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, izvršenju i suradnji u svezi s roditeljskom odgovornošću i mjerama za zaštitu djece.

B. Skrb o djetetu koje je već u inozemstvu

140. Ove smjernice, kao i druge mjerodavne međunarodne odredbe, treba primjenjivati na sva javna i privatna tijela i sve osobe uključene u postupke vezane uz dijete kojem je iz bilo kojeg razloga potrebna skrb tijekom boravka u državi koja nije država u kojoj uobičajeno prebiva.

141. Djeca koja su bez pratnje ili odvojena, a koja se već nalaze u inozemstvu, u načelu trebaju uživati jednaku razinu zaštite i skrbi kao i lokalna djeca u dotičnoj državi.

142. Pri određivanju odgovarajućeg oblika skrbi, treba uzeti u obzir individualne različitosti i specifičnosti odvojene djece ili djece bez pratnje – kao što su etničko i migracijsko podrijetlo ili kulturne i vjerske specifičnosti.

143. Djecu koja su bez pratnje ili odvojena, uključujući i djecu koja na nezakonit način uđu u zemlju, u pravilu se ne smije lišiti slobode isključivo zbog kršenja bilo kojeg zakona koji regulira ulazak i boravak u zemlji.

144. Djecu-žrtve trgovanja ljudima ne smije se zadržavati u policiji niti kažnjavati zbog prisilnog sudjelovanja u nezakonitim radnjama.

145. Čim se pronađe dijete bez pratnje, preporučuje se da države odrede staratelja ili, kada je to potrebno, organizaciju koja će tijekom postupka utvrđivanja djetetova statusa i donošenja odluka u vezi s njime zastupati dijete i biti odgovorna za njegovu/njezinu skrb i dobrobit.

⁴Ujedinjeni narodi, Komplet sporazuma, svezak 2204, broj 39130

146. Čim odvojeno dijete ili dijete bez pratnje bude smješteno u sustav skrbi, treba poduzeti sve razumne mjere da se pronađe njegova/njezina obitelj i ponovo uspostave obiteljske veze, ukoliko je to u najboljem interesu djeteta i neće ugroziti uključene strane.

147. Kako bi se olakšalo planiranje budućnosti djeteta koje je odvojeno ili bez pratnje na način koji najbolje štiti njegova/njezina prava, mjerodavna državna tijela i službe socijalne zaštite trebaju poduzeti sve razumne mjere da pribave dokumentaciju i informacije potrebne za procjenu rizika djeteta te socijalnih i obiteljskih uvjeta u državi u kojoj dijete ima prebivalište.

148. Djeca bez pratnje i odvojena djeca ne smiju se vratiti u državu u kojoj prebivaju u ovim slučajevima:

(a) ako, prema rezultatima procjene rizika i sigurnosti, postoji osnovana sumnja da je sigurnost djeteta ugrožena;

(b) ako se prije povratka ne utvrdi odgovarajući pružatelj skrbi, primjerice roditelj, drugi rođak, druga odrasla osoba-pružatelj skrbi, državna agencija ili ovlaštena agencija, ili ustanova u zemlji podrijetla koja pristane i u mogućnosti je preuzeti odgovornost za dijete i pružati mu odgovarajuću skrb i zaštitu;

(c) ako to prema ocjeni mjerodavnih tijela iz drugih razloga nije u najboljim interesima djeteta.

149. Uzimajući u obzir gore navedene ciljeve, treba promicati, jačati i razvijati suradnju između država, regija, lokalnih vlasti i organizacija civilnog društva.

150. U slučajevima kada je to u najboljem interesu djeteta i ne ugrožava sâmo dijete niti njegovu/njezinu obitelj, treba predvidjeti mogućnosti za djelotvorno uključivanje konzularnih službi, odnosno ukoliko to nije moguće, pravnih zastupnika u državi podrijetla.

151. Osobe odgovorne za dobrobit djeteta bez pratnje ili odvojenog djeteta dužne su omogućiti redovitu komunikaciju između djeteta i njegove/njezine obitelji, osim u slučajevima kada je to protivno želji djeteta ili pak očito nije u skladu s najboljim interesom djeteta.

152. Smještaj s ciljem posvojenja ili *kafale* prema islamskom pravu na smije se uzimati kao odgovarajuća polazna mogućnost u slučaju djeteta bez pratnje ili odvojenog djeteta. Države se pozivaju da takve mogućnosti razmotre tek nakon što se iscrpe svi naponi usmjereni na pronalaženje djetetovih roditelja, proširene obitelji ili uobičajenih pružatelja skrbi.

IX. SKRB U IZVANREDNIM SITUACIJAMA

A. Primjena Smjernica

153. Ove Smjernice moraju se primjenjivati i u izvanrednim situacijama uzrokovanim prirodnim katastrofama ili katastrofama koje uzrokuje čovjek, uključujući i međunarodne ili lokalne oružane sukobe i strane okupacije. Pojedincima i organizacijama koji žele raditi za dobrobit djece bez roditeljske skrbi u izvanrednim situacijama osobito se preporučuje da djeluju u skladu s ovim Smjernicama.

154. U takvim okolnostima, država ili aktualna vlast na dotičnom području, međunarodna zajednica i sve lokalne, nacionalne, strane i međunarodne agencije koje pružaju ili namjeravaju pružati usluge namijenjene djeci, trebaju:

- (a) osigurati da sve organizacije i osobe uključene u postupke s djecom bez pratnje ili s odvojenom djecom imaju dovoljnu razinu iskustva, obuke, resursa i opreme da to čine na odgovarajući način;
- (b) razvijati, prema potrebi, sustav privremene i dugoročne skrbi u obiteljskom okruženju;
- (c) koristiti se institucionalnom skrbi samo kao privremenom mjerom dok se ne razvije sustav skrbi u obiteljskom okruženju;
- (d) zabraniti osnivanje novih ustanova za pružanje institucionalne skrbi, namijenjenih istovremenoj skrbi za velike skupine djece na stalnoj ili dugoročnoj osnovi;
- (e) spriječiti prekogranično raseljavanje djece, osim u slučajevima opisanim u stavku 160 dolje;
- (f) propisati obvezu suradnje u postupcima pronalaženja obitelji djeteta i mjerama reintegracije.

Sprečavanje odvajanja

155. Organizacije i organi vlasti dužni su poduzeti sve mjere za sprečavanje odvajanja djece od njihovih roditelja ili primarnih pružatelja skrbi, osim u slučajevima kada to zahtijeva najbolji interes djeteta, te osigurati da njihovi postupci nehotice ne potiču odvajanje obitelji pružanjem usluga i povlastica namijenjenih samo djeci, a ne i njihovim obiteljima.

156. Odvajanje na inicijativu djetetovih roditelja ili drugih primarnih pružatelja skrbi treba spriječiti:

- (a) osiguranjem da sva kućanstva imaju pristup osnovnim namirnicama i lijekovima i drugim uslugama, uključujući i obrazovanje;
- (b) ograničavanjem razvoja mogućnosti za institucionalnu skrb i ograničavanjem korištenja takvih usluga na situacije u kojima je to apsolutno neophodno.

B. Oblici skrbi

157. Treba poticati zajednice da imaju aktivnu ulogu u praćenju i rješavanju problema vezanih uz skrb i zaštitu djece u lokalnom kontekstu.

158. Treba poticati pružanje skrbi u djetetovoj zajednici, uključujući i udomljavanje, s obzirom na to da se time osigurava kontinuitet u socijalizaciji i razvoju djeteta.

159. S obzirom na to da djeca bez pratnje ili odvojena djeca mogu biti izložena povećanom riziku od zlostavljanja ili iskorištavanja, treba predvidjeti mjere praćenja i pružanja specifične pomoći kako bi se osiguralo njihovu zaštitu.

160. U izvanrednim situacijama djecu ne treba premještati u druge države od one u kojoj imaju prebivalište, zbog pružanja alternativne skrbi, već samo privremeno iz iznimnih zdravstvenih, medicinskih ili sigurnosnih razloga. U takvom slučaju djecu treba rasporediti u mjesta koja su što bliže njihovom domu, treba ih pratiti roditelj ili pružatelj skrbi kojeg dijete poznaje te treba postojati jasan plan povratka djeteta.

161. Ukoliko je nemoguće provesti obiteljsku reintegraciju u primjerenom razdoblju ili se pak ocijeni da je ona suprotna najboljem interesu djeteta, potrebno je razmotriti stabilna i konačna rješenja, kao što su *kafala* prema islamskom pravu ili posvojenje; a ako to nije izvedivo, treba razmotriti druge dugoročne mogućnosti, kao što su udomljavanje ili odgovarajuća institucionalna skrb, uključujući i grupne domove ili druge oblike samostalnoga stanovanja djece uz nadzor.

C. Pronalaženje obitelji i reintegracija s obitelji

162. Identifikacija, registracija i pribavljanje dokumentacije djece bez pratnje ili odvojene djece predstavljaju prioritete u svakoj izvanrednoj situaciji i potrebno ih je provesti što je brže moguće.

163. Aktivnosti vezane uz registraciju trebaju provoditi ili izravno nadzirati državne vlasti i izričito opunomoćena tijela koja snose odgovornost te imaju iskustvo u obavljanju takvih zadaća.

164. Nužno je poštivati povjerljivost prikupljenih podataka i uspostaviti sustave za sigurno prenošenje i čuvanje tih podataka. Podatke smiju razmjenjivati samo ovlaštena tijela u svrhe pronalaženja, reintegracije obitelji i osiguranja skrbi.

165. Sve osobe uključene u pronalaženje članova obitelji ili zakonskih zastupnika ili skrbnika, kad god je to moguće, trebaju djelovati u okviru usklađenog sustava, upotrebljavati standardizirane obrasce i međusobno kompatibilne procedure. Pritom trebaju osigurati da dijete i ostale zainteresirane strane ne budu izložene opasnostima uzrokovanim njihovim postupcima.

166. Vjerodostojnost srodstva i potvrda spremnosti djeteta i članova obitelji na ponovno spajanje obitelji mora se provjeriti u slučaju svakog djeteta. Ne smije se poduzeti nikakav postupak koji bi mogao sprečavati moguću reintegraciju obitelji, kao što su posvojenje, promjena imena ili preseljenje u mjesta udaljena od vjerojatne lokacije obitelji, sve dok sve ne iscrpe svi naponi za pronalaženje obitelji.

167. Odgovarajuću dokumentaciju o svakome smještaju djeteta treba prikupljati i čuvati na sigurnom, kako bi se omogućilo spajanje obitelji u budućnosti.

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
Republike Hrvatske

unicef
zajedno za djecu